SOUHRN

Prezentovaná monografie reprezentuje finální výstup projektu Grantové agentury České republiky č. P407/11/0380 s názvem „Prosociální chování a jeho osobnostní aspekty v kontextu dobrovolnictví“, který byl realizován v letech 2011 – 2013. Byla napsána s cílem prezentovat vědecky relevantní a pokud možno také dostatečně integrované teoretické informace převážně z oboru psychologie, které se vztahují k fenoménu dobrovolnictví jako specifické formy prosociálního chování a na jejich základě pak realizovat širší empirické šetření, zaměřené na diagnostiku vybraných prosociálních charakteristik osobnosti dobrovolníků.

V první kapitole, která je věnována podstatě dobrovolnictví, je podán přehled definic tohoto fenoménu spolu s jeho nejdůležitějšími typologickými a klasifikačními charakteristikami. Jsou v ní popsány důsledky dobrovolnictví, jak na individuální úrovni, tak na úrovni společenské. Pozornost je zaměřena rovněž na ekologické a internacionální rysy dobrovolnictví, které jsou doplněny stručným pojednáním o stavu dobrovolnictví a výsledcích jeho dosavadním výzkumu v České republice.

Druhá kapitola se podrobně zabývá problematikou prosociálního chování, která tvoří psychologickou bázi dobrovolnictví. Je v ní uvedeno základní pojetí prosociálního chování v současné psychologii i přehled jeho možných klasifikací. Obsahuje také odborné pasáže související s problematikou altruismu a empatie. Druhá kapitola je zakončena poznatky o hlavních ontogenetických zákonitostech a genderových aspektech prosociálního chování.

Třetí kapitola zahrnuje přehled rozhodujících sociodemografických, osobnostních, sociálních a organizačních faktorů, které mohou zásadním způsobem modifikovat dobrovolnické aktivity. Jádro této kapitoly tvoří relativně podrobný popis rozhodujících prosociálních osobnostních charakteristik, k nimž se řadí motivy, osobnostní dispozice, hodnoty, individualismus – kolektivismus, víra ve spravedlivý svět, osobní zdatnost a sociální normy, z nichž většina je podrobena následnému empirickému zkoumání.

Čtvrtá kapitola obsahuje standardně členěný popis výzkumného projektu. Jeho základním cílem bylo zjištění, jak se podsoubor dobrovolníků a dobrovolnic odlišuje od kontrolního podsouboru, který tvořili současní a budoucí pomáhající profesionálové a profesionálky, a to z hlediska vybraných prosociálních charakteristik osobnosti. Součástí tohoto cíle bylo také zkoumání, jak tyto prosociální osobnostní charakteristiky u studovaných podsouborů vzájemně souvisí. Výzkumný cíl byl realizován prostřednictvím šesti dotazníkových metod (Dotazník k dobrovolnictví, PSB – Baterie prosociální osobnosti. BJW – Dotazník víry ve spravedlivý svět, PVQ – Dotazník hodnotových portrétů, VFI –

Dotazník dobrovolnických funkcí, SES – Škála obecné osobní zdatnosti), a to na poměrně početném souboru respondentů (N = 808). Tato kapitola zahrnuje výsledky statistické analýzy, jejich diskusi, interpretaci a vyplývající závěry.

Dobrovolnictví se v provedeném výzkumu jeví jako mnohovrstevný fenomén, jehož základem je prosociální chování a který se je výsledkem interakce dispozičních a situačních faktorů. Ze srovnání dobrovolnického a profesionálního pomáhání vyplývá, že dobrovolnické chování je podloženo příznivější strukturou prosociálních osobnostních charakteristik, včetně specifické hodnotové preference a to zejména u žen, které se dlouhodobě a intenzivně zabývají dobrovolnickou činností. Výzkumné výsledky přinášejí také silnou empirickou podporu pro validitu psychologického konceptu prosociální osobnosti.

Nedílnou součástí monografie je seznam použitých bibliografických pramenů, příloha s vybranými výsledky statistické analýzy dat, věcný a jmenný rejstřík a souhrn v českém a anglickém jazyce.

V oblasti psychologického zkoumání dobrovolnictví existuje v našich domácích podmínkách poměrně velký informační a výzkumný deficit. Z tohoto hlediska monografie představuje v podstatě první českou psychologicky zaměřenou publikaci, která se teoreticky i empiricky pokouší systematicky zpracovat některé principiální aspekty této lidsky vysoce ušlechtilé a společensky mimořádně významné problematiky.